

Верховний
Суд

ОГЛЯД судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за червень 2026 року

Supreme LAB

База правових позицій

ЗМІСТ

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності	7
1.1. Державна реєстрація права власності на квартиру в частині збільшеної площі підлягає скасуванню, якщо таке збільшення здійснене за рахунок горища, яке є допоміжним приміщенням і належить співвласникам багатоквартирного будинку на праві спільної сумісної власності. Позов про скасування такої державної реєстрації є належним способом захисту, якщо право власності на квартиру як самостійний об'єкт не оспорується.....	7
1.2. Приміщення в багатоквартирному будинку є допоміжним лише за умови, що воно за своїм функціональним призначенням, місцем розташування та способом використання забезпечує експлуатацію будинку або обслуговує більше одного житлового чи нежитлового приміщення. Приміщення, запроєктоване як комора для мешканців, яке не є необхідним для забезпечення життєдіяльності багатоквартирного будинку, не належить до допоміжних і є самостійним нежитловим приміщенням.....	8
1.3. Наявність у позивача на праві власності іншого житлового нерухомого майна на тимчасово окупованій території України, в якому він не має фактичної та юридичної можливості проживати, як і вчиняти будь-які інші правомочності власника, свідчить про відсутність у нього іншого житла в розумінні Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті». Положення пункту 5 цього Закону мають тлумачитися як такі, що поширюються на всі території України, щодо яких законодавством встановлено правовий режим тимчасової окупації	10
1.4. Відчуження замовником будівництва об'єкта незавершеного будівництва у процедурі ліквідації на користь кредитора з покладанням на нього всіх обов'язків, пов'язаних із будівництвом, свідчить про часткове (сингулярне) правонаступництво, не припиняє чинності укладених інвестиційних договорів та не позбавляє інвесторів права на захист. Інвестор, який повністю виконав свої зобов'язання за інвестиційним договором, має право на визнання права власності на проінвестований об'єкт, а якщо право власності на нього зареєстровано за іншою особою, – на витребування цього майна	11
2. Спори, що виникають із земельних правовідносин	13
2.1. Рішення органу місцевого самоврядування про безоплатну передачу земельної ділянки у власність приймається лише за наявності не менше двох третин голосів від загального складу ради, а дробове значення при обчисленні такої кількості округленню в менший бік не підлягає.	

Прийняття такого рішення за меншої кількості голосів означає відсутність належного волевиявлення власника земельної ділянки, а така ділянка вважається такою, що вибула з комунальної власності поза волею власника... 13

2.2. Право на земельну частку (пай) виникає за умови одержання КСП державного акта на право колективної власності на землю, перебування особи учленах КСП на час його видачі та включення її до списку осіб, що додається до цього акта. Неотримання сертифіката на право на земельну частку (пай) не спростовує і не припиняє цього права, оскільки сертифікат лише посвідчує вже існуюче право, яке може бути підтверджене в судовому порядку. До позову про визнання права на земельну частку (пай) особи, яка включена до зазначеного списку, але не отримала сертифікат, позовна давність не застосовується, оскільки такий позов спрямований на підтвердження наявного права. Натомість до позову особи, не включеної до списку членів КСП, застосовується позовна давність, перебіг якої починається з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про невключення її до такого списку..... 14

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів..... 16

3.1. Розмір збитків, що підлягають відшкодуванню продавцем покупцю в разі вилучення товару за рішенням суду на підставі ст. 661 ЦК України, визначається за ринковою вартістю майна на час розгляду справи відповідно до ч. 3 ст. 623 ЦК України, а не за ціною, зазначеною в договорі купівлі-продажу..... 16

3.2. Договір про передачу автомобіля для продажу не є договором комісії, якщо його умови не передбачають вчинення стороною правочинів від свого імені в інтересах іншої сторони, а визначають лише надання послуг. За таким договором виконавець не відповідає за збитки, завдані автомобілю протиправними діями третьої особи, якщо на нього договором не покладено обов'язок щодо збереження цього майна..... 17

3.3. Удаваний правочин характеризується свідомою невідповідністю зовнішнього волевиявлення сторін їхній дійсній внутрішній волі. Сама по собі наявність двох взаємопов'язаних розписок про позику та про обов'язок передати майно після виплати коштів не свідчить про удаваність договору позики, якщо зовнішнє волевиявлення сторін відповідає фактичному змісту досягнутих домовленостей і не має на меті приховування іншого правочину 19

3.4. У разі односторонньої відмови довірителя від договору доручення за ч. 2 ст. 1008 ЦК України кошти, отримані повіреним за цим договором, підлягають поверненню довірителю, якщо доручення не виконано. Після припинення

договору доручення відпадає правова підстава для утримання повіреним таких коштів, що є підставою для застосування ст. 1212 ЦК України	21
3.5. Видача замовнику квитанції до прибуткового касового ордера на підтвердження внесення готівки за договором інвестування в будівництво створює презумпцію прийняття коштів виконавцем. Недоліки оформлення прибуткового касового ордера або перевищення ліміту готівкових розрахунків не спростовують факту внесення коштів і свідчать лише про можливе порушення касової дисципліни	22
4. Спори, що виникають із трудових правовідносин.....	23
4.1. Звільнення працівника за п. 9 ч. 1 ст. 36 КЗпП України є правомірним лише за умови зазначення в наказі конкретної норми іншого закону, яка встановлює самостійну підставу припинення трудового договору. Норма закону, що визначає лише компетенцію органу юридичної особи щодо призначення та звільнення працівника, не є самостійною підставою для звільнення	23
4.2. Тренер-викладач дитячо-юнацької спортивної школи є педагогічним працівником, на якого поширюються гарантії ч. 2 ст. 57 ЗУ «Про освіту». За педагогічним працівником, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, зберігається попередній середній заробіток за період до 24 грудня 2023 року.....	24
5. Спори, що виникають із сімейних правовідносин.....	26
5.1. За заперечення одного з батьків зміна прізвища дитини допускається лише за умови встановлення, що вона відповідає найкращим інтересам дитини, з урахуванням виконання кожним із батьків батьківських обов'язків та інших істотних обставин. Збереження окремо проживаючим батьком близьких стосунків з дитиною та участі в її вихованні виключає зміну прізвища, якщо така зміна сприяє відчуженню між батьком і дитиною	26
6. Справи окремого провадження.....	27
6.1. Сам по собі факт проходження військової служби не є автоматичною та безумовною перешкодою для призначення військовослужбовця опікуном недієздатної особи. Можливість реалізації права військовослужбовця бути призначеним опікуном, що в подальшому є / може бути підставою для звільнення з військової служби за сімейними обставинами, безпосередньо залежить від наявності або відсутності інших осіб, які здійснюють або реально можуть здійснювати таку опіку, тощо	27

7. Застосування норм процесуального права 29

7.1. Спір про відшкодування шкоди, завданої державі військовослужбовцем у зв'язку з втратою військового майна під час проходження військової служби, є спором з приводу проходження публічної служби. Такий спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, у тому числі якщо позов про стягнення шкоди подано після звільнення особи з військової служби..... 29

7.2. Забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно допускається лише в межах предмета та обсягу заявлених позовних вимог. Накладення арешту на об'єднану земельну ділянку, площа якої значно перевищує площу ділянок, що є предметом спору про витребування, без належного обґрунтування та з'ясування повного обсягу вимог, є передчасним..... 30

7.3. Прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді лише субсидіарно, якщо уповноважений суб'єкт владних повноважень не здійснює або неналежно здійснює їх захист чи якщо такий орган відсутній. Незвернення прокурора до такого органу до подання позову та необґрунтування підстав представництва за ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру» є підставою для залишення позову без розгляду 31

7.4. Спори стосовно оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності органів Пенсійного фонду України (як правонаступника Фонду соціального страхування) щодо обчислення, призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням підлягають розгляду за правилами адміністративного, а не цивільного судочинства. Такі органи діють як суб'єкти владних повноважень, що виконують управлінські функції у сфері соціального захисту 33

7.5. Учасники бойових дій звільняються від сплати судового збору у справах, пов'язаних із захистом їхніх соціальних прав, незалежно від процесуального статусу у справі. Пільга зі сплати судового збору, передбачена для учасників бойових дій, поширюється на таких осіб незалежно від того, чи є вони позивачами, чи відповідачами у справі. Покладення обов'язку зі сплати судового збору на учасника бойових дій лише з підстави його процесуального статусу відповідача є неправильним застосуванням п. 13 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір»..... 34

7.6. Судовий контроль за виконанням рішень щодо боржника-банкрута здійснюється в межах справи про банкрутство. Після відкриття провадження у справі про банкрутство боржника всі майнові спори та вимоги, вирішення

яких може вплинути на розмір або склад ліквідаційної маси, підлягають розгляду господарським судом у межах справи про банкрутство, у тому числі скарги, подані в порядку судового контролю за виконанням судових рішень щодо такого боржника 35

7.7. Спори щодо приватизації державного або комунального майна, зокрема ті, що стосуються визначення обсягу прав на земельну ділянку під приватизованим об'єктом, підлягають розгляду в порядку господарського судочинства. Участь фізичної особи у процедурі приватизації майна не змінює правової природи такого спору та не є підставою для його вирішення в порядку цивільного судочинства 37

8. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС..... 38

8.1. Арешт майна боржника є похідним заходом примусового виконання судового рішення, який не може існувати автономно і безстроково за відсутності відкритого виконавчого провадження або реальної можливості виконання рішення. Збереження арешту протягом тривалого часу (понад 10 років) після закінчення провадження та знищення його матеріалів, за умови спливу строків пред'явлення виконавчого документа до виконання, є невиправданим втручанням у право особи на мирне володіння своїм майном..... 38

9. Звернення рішень до виконання і контроль за їх виконанням 40

9.1. Рішення іноземного суду про визначення місця проживання дитини, що не підлягає примусовому виконанню, визнається в Україні за принципом взаємності або відповідно до міжнародних договорів. Юрисдикція таких спорів визначається залежно від звичайного місця проживання дитини. Відсутність двостороннього договору про правову допомогу не є підставою для відмови у визнанні рішення, а незгода одного з батьків зі змістом рішення іноземного суду не може бути підставою для його перегляду по суті під час розгляду процесуального питання про визнання такого рішення..... 40

9.2. Остаточність рішення іноземного суду сама по собі не усуває необхідності розмежування тієї частини рішення, яка підлягає примусовому виконанню (глава 1 розділу IX ЦПК України), і тієї частини, яка за своїм змістом може бути лише предметом визнання (глава 2 розділу IX ЦПК України) як юридичний факт або правовий стан. Рішення іноземного суду в частині позбавлення батьківських прав та встановлення опіки за своїм характером не потребує примусового виконання, а має визнаватися як юридичний факт у порядку, визначеному главою 2 розділу IX ЦПК України. Водночас присудження іноземним судом процесуальних витрат має майновий характер і підлягає примусовому виконанню в Україні 41

1. Спори, що виникають із питань захисту права власності

1.1. Державна реєстрація права власності на квартиру в частині збільшеної площі підлягає скасуванню, якщо таке збільшення здійснене за рахунок горища, яке є допоміжним приміщенням і належить співвласникам багатоквартирного будинку на праві спільної сумісної власності. Позов про скасування такої державної реєстрації є належним способом захисту, якщо право власності на квартиру як самостійний об'єкт не оспорується

10 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСББ «Київські каштани» до ОСОБА_1, державного реєстратора філії КП «Добробут» Литвинівської сільської ради у м. Києві про скасування державної реєстрації права власності на квартиру.

На обґрунтування заявлених вимог позивач (ОСББ) посилався на те, що на баланс об'єднання було передано допоміжні приміщення горища будинку. Одна з мешканок будинку, яка володіла квартирою, без згоди інших співвласників збільшила площу свого помешкання майже у два рази за рахунок приєднання площі горища. ОСББ вважало таку реєстрацію незаконною, оскільки горище є власністю співвласників усіх квартир будинку.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов, оскільки частина належної ОСОБА_1 на праві власності квартири АДРЕСА_3, площею 109,0 кв. м, зареєстрована оспорюваним рішенням державного реєстратора за відповідачем без правовстановлюючих документів, за рахунок допоміжних приміщень горища, які є спільною сумісною власністю мешканців зазначеного будинку.

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначив, що відповідно до ст. 382 ЦК України та тлумачення Конституційним Судом України п. 2 ст. 10 Закону України «Про приватизацію державного житлового фонду» власники квартир незалежно від підстав набуття права власності є співвласниками допоміжних приміщень будинку (горищ, підвалів тощо). Підтвердження права власності на такі приміщення не потребує здійснення додаткових дій, зокрема створення ОСББ.

Допоміжні приміщення багатоквартирного будинку є обмежено оборотоздатними, вони не можуть бути окремо відчужені або сформовані як окремий об'єкт нерухомості у приватну власність. Принцип спільності здійснення права власності вимагає, щоб будь-яка дія щодо переобладнання чи реконструкції допоміжних приміщень була погоджена з усіма співвласниками. Крім того, спільне майно багатоквартирного будинку не може бути поділено між співвласниками, і вони не мають права на виділення його частки в натурі.

ВС підкреслив, що скасування рішення державного реєстратора та запису про право власності є належним способом захисту прав співвласників у таких спорах. Оскільки відповідач не надала доказів законності набуття прав на горище та згоди інших мешканців на збільшення площі її помешкання, суди дійшли правильних висновків про неправомірність реєстрації.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 761/38626/23 (провадження № 61-10602св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137336519>.

1.2. Приміщення в багатоквартирному будинку є допоміжним лише за умови, що воно за своїм функціональним призначенням, місцем розташування та способом використання забезпечує експлуатацію будинку або обслуговує більше одного житлового чи нежитлового приміщення. Приміщення, запроєктоване як комора для мешканців, яке не є необхідним для забезпечення життєдіяльності багатоквартирного будинку, не належить до допоміжних і є самостійним нежитловим приміщенням

17 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1, ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2 до ОСОБА_3, треті особи: ОСОБА_4, ОСББ «Русанівська затока», про витребування майна та скасування запису про реєстрацію права власності на нежитлове вбудоване приміщення.

На обґрунтування заявлених вимог позивачі зазначали, що вони є власниками квартир у багатоквартирному будинку. Одночасно із набуттям права власності на об'єкти нерухомості вони набули право власності на допоміжні приміщення будинку, які є спільною сумісною власністю всіх співвласників багатоквартирного будинку відповідно до ст. 382 ЦК України. Співвласники спірного підвального приміщення згоди на відчуження підвального приміщення, а саме комор та водомірного вузла, їх реконструкцію та переобладнання не надавали. Однак нежитлові приміщення в їхньому будинку продані на електронних торгах. Оскільки ОСОБА_4 не набув право власності на спірне приміщення, не оформив та не зареєстрував його у встановленому законом порядку, останнє не могло бути реалізоване через електронні торги.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, керуючись тим, що позивачі не надали доказів, які підтверджують, що спірне приміщення призначене для загального користування (у тому числі допоміжне), несучі, огорожувальні та несучо-огорожувальні конструкції будинку. Згідно з проектною документацією, приміщення було заплановане як комори для мешканців, проте самі по собі комори не завжди є допоміжними приміщеннями в розумінні закону

Крім того, не було надано доказів, що у вказаному приміщенні розміщено механічне, електричне, сантехнічне та інше обладнання, яке обслуговує більше одного житлового або нежитлового приміщення, та необхідне для забезпечення життєдіяльності житлового будинку.

ВС погодився з висновками судів, зазначив, що спільне майно багатоквартирного будинку – це приміщення загального користування (у тому числі допоміжні), несучі, огорожувальні та несуче-огорожувальні конструкції будинку, механічне, електричне, сантехнічне та інше обладнання всередині або за межами будинку, яке обслуговує більше одного житлового або нежитлового приміщення, а також будівлі і споруди, які призначені для задоволення потреб співвласників багатоквартирного будинку та розташовані на прибудинковій території, а також права на земельну ділянку, на якій розташовані багатоквартирний будинок і належні до нього будівлі та споруди і його прибудинкова територія.

Тобто для розмежування допоміжних приміщень багатоквартирного жилого будинку, які призначені для забезпечення його експлуатації та побутового обслуговування мешканців будинку і входять до житлового фонду, та нежилых приміщень, які призначені для торговельних, побутових та інших потреб непромислового характеру і є самостійним об'єктом цивільно-правових відносин, до житлового фонду не входять, необхідно виходити як з місця їхнього розташування, так і із загальної характеристики сукупності властивостей таких приміщень, зокрема, способу і порядку їх використання.

Отже, допоміжне приміщення має слугувати для: 1) забезпечення потреб усіх власників квартир, а також власників нежитлових приміщень, які розташовані у житловому будинку; 2) забезпечення експлуатації будинку та побутового обслуговування мешканців будинку.

Також необхідними критеріями для розмежування допоміжного приміщення від нежитлового є: функціональне призначення; місця розташування; загальна характеристика сукупності властивостей таких приміщень; спосіб і порядок їх використання.

Відповідно до проекту житлового будинку, виготовленого АТ «Київпроект» у 2000 році, та акта про приймання в експлуатацію закінченого будівництвом об'єкта від 31.12.2003, у підвалі будинку, що є спільною сумісною власністю співвласників будинку, приміщення, в якому знаходиться нежитлове приміщення, яке належить відповідачеві, за своїм призначенням є «комори для мешканців».

ВС констатував, що вказані приміщення були заплановані як комори, проте комори не є допоміжними приміщеннями, оскільки вони не є необхідними для забезпечення життєдіяльності багатоквартирного будинку.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2026 року у справі № 755/460/24 (провадження № 61-5022св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137498843>.

1.3. Наявність у позивача на праві власності іншого житлового нерухомого майна на тимчасово окупованій території України, в якому він не має фактичної та юридичної можливості проживати, як і вчиняти будь-які інші правомочності власника, свідчить про відсутність у нього іншого житла в розумінні Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті». Положення пункту 5 цього Закону мають тлумачитися як такі, що поширюються на всі території України, щодо яких законодавством встановлено правовий режим тимчасової окупації

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу АТ «Сенс Банк» у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Сенс Банк», приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу про скасування рішення державного реєстратора та визнання права власності на нерухоме майно.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у 2008 році він отримав кредит в іноземній валюті, забезпеченням якого стала його квартира. У серпні 2020 року приватний нотаріус зареєстрував право власності на цю квартиру за банком. Позивач вважав це рішення незаконним, оскільки воно було прийняте під час дії мораторію на примусове стягнення майна. Квартира є його єдиним місцем проживання, а інше майно (будинок), яке зареєстроване за ним, знаходиться в м. Горлівка Донецької області, що є тимчасово окупованою територією, тому він не може ним фактично користуватися.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, частково задовольнив позов. Судові рішення мотивовано тим, що оскаржуване рішення державного реєстратора прийняте у супереч ЗУ «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті». Наявність у позивача будинку в м. Горлівка не спростовує факт відсутності іншого житла, оскільки цей населений пункт є тимчасово окупованим, і власник позбавлений можливості реально володіти та користуватися цим майном.

ВС у складі ОП КЦС погодився з висновками судів попередніх інстанцій, зазначив, що положення п. 5 Закону України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» мають тлумачитися як такі, що поширювалися на всі території України, щодо яких законодавством України був встановлений правовий режим тимчасової окупації, а тому правила, встановлені цією нормою, однаковою мірою стосувалися і майна, розташованого на інших тимчасово окупованих територіях. Інше тлумачення не відповідало б меті Закону, принципу верховенства права та призводило б до необґрунтованого різного правового становища осіб, які перебували у фактично однакових умовах втрати контролю над належним їм нерухомим майном.

У цій справі суди встановили, що квартира ОСОБА_1 є предметом іпотеки як забезпечення за споживчим кредитом в іноземній валюті, загальна площа якої становить 70,00 кв. м, тобто, не перевищує 140 кв. м, спірна квартира використовується позивачем як місце постійного проживання. Також позивач є власником будинку на тимчасово окупованій території.

Відповідні зміни до ЗУ «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» внесено парламентом Законом від 21.04.2022 № 2217-IX. У статті 1 вказаного Закону в чинній редакції встановлено, що окремі території України, що входять до складу Донецької та Луганської областей, є окупованими російською федерацією (у тому числі окупаційною адміністрацією російської федерації) починаючи з 07.04.2014.

Тобто станом на час прийняття оспорюваних рішень м. Горлівка Донецької області визначалося законодавством України тимчасово окупованою територією.

ВС у складі ОП КЦС виснував, що суди попередніх інстанцій зробили правильні висновки, що наявність у особи права власності на житло, яке знаходиться в зоні окупації, де власник не має юридичної та фактичної можливості здійснювати свої повноваження, свідчить про відсутність у нього іншого житла.

Таким чином, оспорюване рішення державного реєстратора прийняте з порушенням ЗУ «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті», який станом на час здійснення реєстрації права власності на предмет іпотеки за банком був чинним, що є самостійною і достатньою підставою для його скасування.

ВС у складі ОП КЦС відступив від висновків, сформульованих у постанові ВС від 09.01.2025 у справі № 522/18134/21.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 755/21823/21 (провадження № 61-13727сво24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137850493>.

1.4. Відчуження замовником будівництва об'єкта незавершеного будівництва у процедурі ліквідації на користь кредитора з покладанням на нього всіх обов'язків, пов'язаних із будівництвом, свідчить про часткове (сингулярне) правонаступництво, не припиняє чинності укладених інвестиційних договорів та не позбавляє інвесторів права на захист. Інвестор, який повністю виконав свої зобов'язання за інвестиційним договором, має право на визнання права власності на проінвестований об'єкт, а якщо право власності на нього зареєстровано за іншою особою, – на витребування цього майна

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження

касаційну скаргу ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 у справі за первісним позовом ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 до ТОВ «Бориспільміськбуд» про визнання майнових прав на об'єкт інвестування – квартиру, зобов'язання вчинити дії, стягнення неустойки, інфляційних втрат та трьох процентів річних, за зустрічним позовом ТОВ «Бориспільміськбуд» до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, третя особа – ТОВ «Інвестінтер», про визнання припиненими чотиристоронніх договорів.

На обґрунтування позовних вимог позивачі зазначали, що вони повністю оплатили вартість квартир у житловому комплексі в м. Борисполі за інвестиційними угодами. Первісний замовник будівництва (ТОВ «Агробудпереробка-ЛТД») був визнаний банкрутом. У 2010 році між інвесторами, замовником та новим забудовником (ТОВ «Бориспільміськбуд») було укладено чотиристоронні договори, за якими відповідач взяв на себе зобов'язання добудувати об'єкт і передати квартири інвесторам. У 2013 році в межах процедури банкрутства відповідач придбав цей об'єкт незавершеного будівництва. Попри введення будинку в експлуатацію, ТОВ «Бориспільміськбуд» відмовилося передавати квартири, вимагаючи додаткову оплату.

ТОВ «Бориспільміськбуд» подало зустрічний позов, стверджуючи, що через ліквідацію первісного замовника у 2016 році без правонаступництва всі інвестиційні зобов'язання перед позивачами припинилися.

Суд першої інстанції первісний позов задовольнив частково (визнав за позивачами майнові права та зобов'язав передати квартири), а в зустрічному позові відмовив. Суд зазначив, що обов'язок добудови перейшов до відповідача, тому він має виконати умови чотиристоронніх договорів.

Апеляційний суд це рішення скасував, у первісному позові відмовив, а зустрічний – задовольнив. Суд виснував, що зобов'язання ТОВ «Бориспільміськбуд» перед інвесторами припинилися разом із ліквідацією первісного замовника. Крім того, на думку суду, визнання майнових прав після введення будинку в експлуатацію є неефективним способом захисту.

ВС у складі ОП КЦС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій щодо вирішення вимог первісного позову про визнання майнових прав на об'єкт інвестування, зобов'язання вчинити дії, постанову апеляційного суду в цій частині скасував, справу направив на новий розгляд до суду апеляційної інстанції; постанову апеляційного суду в частині задоволення зустрічного позову скасував, рішення суду першої інстанції в цій частині залишив у силі з огляду на таке.

Відчуження замовником будівництва об'єкта незавершеного будівництва у процесі ліквідації на користь одного з кредиторів, з умовою прийняття ним усіх обов'язків, пов'язаних з будівництвом такого об'єкта, може свідчити про сингулярне / часткове правонаступництво прав та обов'язків замовника будівництва.

У разі визнання замовника будівництва банкрутом та відчуження об'єкта незавершеного будівництва у процесі ліквідації на користь одного з кредиторів з умовою прийняття ним усіх обов'язків, пов'язаних із будівництвом такого об'єкта, договори інвестування не втрачають своєї чинності.

Належним та ефективним способом захисту прав інвесторів, які повністю виконали свої зобов'язання за інвестиційними договорами, однак не отримали у власність проінвестовану нерухомість після здачі житлового будинку в експлуатацію, є позов про визнання права власності на такий об'єкт. У разі якщо спірною нерухомістю незаконно заволоділа інша особа і за такою особою зареєстроване право на таку нерухомість, належним та ефективним способом захисту прав інвестора є позов про витребування належного йому за інвестиційним договором нерухомого майна.

Оскільки апеляційний суд не перевіряв факту можливої реєстрації квартир за третіми особами, справу в частині первісного позову направлено на новий розгляд.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 359/9448/19 (провадження № 61-13241сво23) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137797872>.

2. Спори, що виникають із земельних правовідносин

2.1. Рішення органу місцевого самоврядування про безоплатну передачу земельної ділянки у власність приймається лише за наявності не менше двох третин голосів від загального складу ради, а дробове значення при обчисленні такої кількості округленню в менший бік не підлягає. Прийняття такого рішення за меншої кількості голосів означає відсутність належного волевиявлення власника земельної ділянки, а така ділянка вважається такою, що вибула з комунальної власності поза волею власника

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу заступника керівника Харківської обласної прокуратури у справі за позовом керівника Ізюмської окружної прокуратури в інтересах держави в особі Борівської селищної територіальної громади Ізюмського району Харківської області, представницьким органом якої є Борівська селищна рада, до ОСОБА_1, ФГ «ЮГ» про витребування земельної ділянки та визнання недійсним договору оренди земельної ділянки.

На обґрунтування позовних вимог позивач зазначав, що рішення селищної ради про передачу земельної ділянки, площею 2 га, у власність ОСОБА_1 є незаконним, оскільки за нього проголосувало лише 17 депутатів при загальному складі ради у 26 осіб. Прокурор зазначав, що відповідно до статті 59 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» таке рішення мало бути прийняте щонайменше 18 голосами (2/3 від 26 становить 17,33). Оскільки

законного рішення про відчуження землі не було, майно вибуло з володіння територіальної громади поза її волею.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову. Судові рішення мотивовано тим, що при загальному складі 26 депутатів розрахунковий показник у 17,33 голоси, згідно з правилами математичного заокруглення, дозволяє вважати рішення прийнятим за наявності 17 голосів «за». Крім цього, витребування спірної ділянки є непропорційним втручанням у право власності відповідача, яка є добросовісним набувачем.

ВС не погодився з судовими рішеннями, скасував їх та направив справу на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Формулювання закону «не менше двох третин» виключає можливість округлення дробового числа до меншого значення, оскільки отримана в результаті кількість голосів фактично буде меншою за встановлений законом мінімум. Оскільки 17 голосів є меншим числом, ніж 17,33, оскаржуване рішення ради не набрало достатньої кількості голосів і не могло вважатися прийнятим.

ВС зауважив, що висновки судів про законність рішення ради та одночасне дослідження добросовісності набувача і пропорційності втручання є взаємовиключними, оскільки питання балансу інтересів досліджується судом лише у разі встановлення незаконності вибуття майна.

Орган, який прийняв незаконне рішення, що призвело до порушення прав громади, не може бути позивачем у справі за позовом прокурора. У такому випадку орган селищної ради повинен набувати статусу відповідача, оскільки він фактично заперечує проти позову та відстоює правомірність своїх дій.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 638/18374/23 (провадження № 61-8049св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137215987>.

2.2. Право на земельну частку (пай) виникає за умови одержання КСП державного акта на право колективної власності на землю, перебування особи у членах КСП на час його видачі та включення її до списку осіб, що додається до цього акта. Неотримання сертифіката на право на земельну частку (пай) не спростовує і не припиняє цього права, оскільки сертифікат лише посвідчує вже існуюче право, яке може бути підтверджене в судовому порядку. До позову про визнання права на земельну частку (пай) особи, яка включена до зазначеного списку, але не отримала сертифікат, позовна давність не застосовується, оскільки такий позов спрямований на підтвердження наявного права. Натомість до позову особи, не включеної до списку членів КСП, застосовується позовна давність, перебіг якої починається з дня, коли особа дізналася або могла дізнатися про невключення її до такого списку.

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу

ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 у справі за позовом ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5, ОСОБА_6, ОСОБА_7 до Опішнянської селищної ради Полтавського району Полтавської області про визнання права на земельну частку (пай) та зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування позовних вимог позивачі посилялися на те, що вони були членами КСП на момент видання Державного акта на право колективної власності на землю та мали право на отримання земельної частки (паю).

Суд першої інстанції задовольнив позов, керуючись тим, що право особи на земельну частку (пай) виникає з моменту отримання сільськогосподарським підприємством державного акта на право колективної власності на землю, в якому ця особа вказана як така, що має право на земельну частку (пай). Також зазначив, що клопотання відповідача про застосування позовної давності є безпідставним.

Суд апеляційної інстанції скасував рішення районного суду та відмовив у задоволенні позову. Судове рішення мотивовано тим, що з моменту порушення прав позивачів пройшло більше двадцяти років, а доказів, які б вказували на поважність причин пропущення позовної давності позивачі не зазначили.

ВС у складі ОП КЦС скасував рішення апеляційного суду в частині вирішення позовів ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 та залишив в цій частині в силі рішення суду першої інстанції, в іншій частині рішення апеляційного суду залишив без змін, зробивши такі висновки.

Право особи на земельну частку (пай) виникає за наявності трьох умов: одержання КСП державного акта на право колективної власності на землю, перебування такої особи у членах КСП на час передання державного акта та включення до списку осіб, доданого до державного акта на право колективної власності на землю. Член КСП, включений до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, набуває право на земельну частку (пай) з дня видання цього акта, і в разі його смерті спадкування права на земельний пай здійснюється за нормами ЦК України, у тому числі й у випадку, коли з різних причин ця особа не отримала сертифікат на право на земельну частку (пай). Вказане право може бути реалізовано, зокрема, у судовому порядку шляхом визнання права на земельну частку (пай).

Неотримання сертифіката не спростовує і не припиняє право особи на земельну частку (пай), а лише утруднює реалізацію такого права, фактично залишаючи лише один спосіб, передбачений ч. 2 ст. 2 Закону № 899-IV, – звернення до суду з позовом про визнання права на земельну частку (пай).

Сертифікат на право на земельну частку (пай) є документом, який засвідчує наявне право.

Слід розмежовувати позови про визнання права для захисту прав та інтересів у разі їх порушення, невизнання чи оспорення та позови

про визнання права для підтвердження права у разі неவிдачі документа на земельну частку (пай), який засвідчує наявне право.

Право особи на земельну частку (пай) виникає з моменту отримання сільськогосподарським підприємством державного акта про право колективної власності, у якому ця особа вказана як така, що має право на земельну частку (пай), то до позовів про визнання права на земельну частку (пай) тих осіб, які включені до списку, проте не отримали сертифікат, позовна давність не застосовується. Це зумовлено тим, що позовна давність належить до строків захисту цивільного права. Оскільки основним засобом захисту порушеного права є позов, цей строк називається позовною давністю. Натомість позов про визнання права на земельну частку (пай) для підтвердження права у разі неவிдачі документа, який засвідчує наявне право на земельну частку (пай), спрямований на підтвердження наявного права, а не для його захисту.

Позов про визнання права на земельну частку (пай) особи, яка не включена до списку членів КСП, є позовом про захист прав та інтересів у разі їх порушення, на який поширюється позовна давність. Позовна давність за такою вимогою починає свій перебіг з моменту, коли така особа дізналася про невключення її до списку, доданого до державного акта на право колективної власності на землю, або могла дізнатися.

ВС у складі ОП КЦС відступив від висновків, викладених у постановях ВС від 25 вересня 2019 року у справі № 551/118/17 та від 31 жовтня 2024 року у справі № 190/1900/23.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 530/656/24 (провадження № 61-3733сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137916011>.

3. Спори, що виникають із правочинів, зокрема договорів

3.1. Розмір збитків, що підлягають відшкодуванню продавцем покупцю в разі вилучення товару за рішенням суду на підставі ст. 661 ЦК України, визначається за ринковою вартістю майна на час розгляду справи відповідно до ч. 3 ст. 623 ЦК України, а не за ціною, зазначеною в договорі купівлі-продажу

10 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Сенс Банк», треті особи: державний реєстратор Київської філії КП «Реєстрація нерухомості», приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, про стягнення збитків.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що 27 лютого 2020 року АТ «Альфа-Банк», правонаступником якого є АТ «Сенс Банк»,

на підставі нотаріально посвідченого договору купівлі-продажу квартири передало йому у власність квартиру. Обставини, які в подальшому стали підставою для вилучення у позивача квартири на підставі рішення суду, виникли ще до її продажу, при цьому він не знав і не міг знати про наявність цих підстав. Також зазначав, що відповідно до звіту про незалежну оцінку вказаної квартири станом на 29.07.2021 її ринкова вартість становить 6 584 910,00 грн.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився суд апеляційної інстанції, позов задовольнив частково, керуючись тим, що покупець майна, яке вотребуване за рішенням суду на користь власника з підстав, що виникли до моменту продажу, має право вимагати від продавця відшкодування збитків за ст. 661 ЦК України. До таких збитків належить сума в розмірі 1 355 695,00 грн, сплачена покупцем за договором купівлі-продажу.

ВС не погодився з рішенням апеляційного суду, скасував його та передав справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Відповідно до ст. 661 ЦК України у разі вилучення товару у покупця на користь третьої особи з підстав, що виникли до продажу, продавець має відшкодувати покупцеві завдані йому збитки, якщо покупець не знав про наявність таких підстав. Ця норма є частиною системи правил про наслідки евікції (відсудження у покупця майна через незаконність продажу).

ВС наголосив, що збитки визначаються з урахуванням ринкових цін, що існували на день пред'явлення позову або на день ухвалення рішення (стаття 623 ЦК України). Метою відшкодування є найбільш повне відновлення порушеного права особи. Реальна грошова цінність відшкодування має бути адекватною цінності матеріальних благ на момент ухвалення рішення.

ВС підкреслив, що продавець (банк) повинен відшкодувати збитки у вигляді дійсної (ринкової) вартості майна, а не просто повернути ціну договору, яка за час розгляду справи могла стати неактуальною через інфляційні та ринкові процеси. Апеляційний суд проігнорував ці положення закону та не надав належної оцінки поданому позивачем висновку експерта про ринкову вартість квартири, що призвело до передчасного висновку про обмеження розміру збитків сумою договору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 759/18981/23 (провадження № 61-10681св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137336515>.

3.2. Договір про передачу автомобіля для продажу не є договором комісії, якщо його умови не передбачають вчинення стороною правочинів від свого імені в інтересах іншої сторони, а визначають лише надання послуг. За таким договором виконавець не відповідає за збитки, завдані автомобілю

протиправними діями третьої особи, якщо на нього договором не покладено обов'язок щодо збереження цього майна

17 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1, правонаступником якої є ОСОБА_5, до ФОП ОСОБА_2, третя особа – ОСОБА_3, про відшкодування шкоди, заподіяної порушенням прав споживача.

На обґрунтування заявлених вимог, позивач зазначала, що у 2013 році уклала з відповідачем (ФОП) договір доручення на продаж автомобіля марки «Bentley Continental Flying Spur». Автомобіль було розміщено в автосалоні для реалізації. Проте ОСОБА_4, керуючи цим авто, виїхав з автосалону та вчинив ДТП із наїздом на пішохода, який помер. Автомобіль перебував під арештом у кримінальній справі півтора року, внаслідок чого втратив ринкову вартість. Позивач уважала, що ФОП неналежно виконала умови договору, не забезпечивши схоронність авто, та просила стягнути 1 729 929,42 грн збитків (різниця у вартості) та 500 000,00 грн моральної шкоди.

Суд першої інстанції позов задовольнив частково, мотивуючи своє рішення неналежним виконанням відповідачем умов договору.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову. Суд врахував, що пошкодження авто було спричинено не виконавцем за договором, а протиправними діями третьої особи.

ВС погодився з висновками апеляційного суду з огляду на таке.

За договором комісії одна сторона (комісіонер) зобов'язується за дорученням другої сторони (комітента) за плату вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але за рахунок комітента (ст. 1011 ЦК України).

Водночас відповідно до ч. 1 ст. 901 ЦК України за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в проц пошкодження авто та його подальший арешт стали наслідком ДТП, спричиненої ОСОБА_4, до якої позовних вимог не заявлялося.

Більше того, зі змісту договору не вбачається, що на відповідача покладался окремий обов'язок щодо збереження майна (схоронності), що спростовує доводи про порушення нею договірних зобов'язань у цій частині. Сама позивач в позові кваліфікувала відносини як послуги, а не комісію, що виключає застосування норм про відповідальність комісіонера за втрату або пошкодження майна. Оскільки збитків було завдано діями іншої особи, підстав для покладення відповідальності на ФОП немає.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2026 року у справі № 523/6389/16-ц (провадження № 61-4342св24) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137606280>.

3.3. Удаваний правочин характеризується свідомою невідповідністю зовнішнього волевиявлення сторін їхній дійсній внутрішній волі. Сама по собі наявність двох взаємопов'язаних розписок про позику та про обов'язок передати майно після виплати коштів не свідчить про удаваність договору позики, якщо зовнішнє волевиявлення сторін відповідає фактичному змісту досягнутих домовленостей і не має на меті приховування іншого правочину

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення суми боргу за договором позики та зустрічним позовом ОСОБА_2 до ОСОБА_1 про визнання договору позики недійсним.

На обґрунтування заявлених вимог ОСОБА_1 посилався на те, що 24.04.2020 надав відповідачу в борг 170 000,00 грн, що підтверджується відповідною розпискою. Оскільки відповідач кошти в обумовлений строк не повернув, позивач просив стягнути суму боргу в судовому порядку.

Відповідач звернувся із зустрічним позовом, стверджуючи, що договір позики є удаваним. За його версією, розписка від 24.04.2020 не підтверджувала отримання ним позики, а була складена як гарантія оплати автомобіля, який сторони домовилися продати з розстрочкою платежу. Оскільки автомобіль фактично не був відчужений через відсутність у продавця права власності та був повернутий, позивач за зустрічним позовом просив визнати договір позики, підтверджений розпискою, недійсним як такий, що не відповідає дійсним правовідносинам сторін.

Суд першої інстанції задовольнив первісний позов та відмовив у задоволенні зустрічного позову. Суд врахував, що розписка містить усі необхідні умови договору позики, а відповідач не надав доказів того, що між сторонами було укладено саме договір купівлі-продажу автомобіля в розстрочку на цю ж суму.

есі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором.

Відповідальність виконавця за порушення договору про надання послуг передбачена законодавцем у ст. 906 ЦК України, відповідно до змісту якої збитки, завдані замовнику невиконанням або неналежним виконанням договору про надання послуг за плату, підлягають відшкодуванню виконавцем, у разі наявності його вини, у повному обсязі, якщо інше не встановлено договором. Виконавець, який порушив договір про надання послуг за плату при здійсненні ним підприємницької діяльності, відповідає за це порушення, якщо не доведе, що належне виконання виявилось неможливим внаслідок непереборної сили, якщо інше не встановлено договором або законом.

Укладений правочин за своїм змістом є договором про надання послуг (ст. 901 ЦК України), а не договором комісії, як стверджував скаржник. Відповідальність виконавця за таким договором регулюється статтею 906 ЦК України.

ВС наголосив, що для стягнення збитків необхідно довести причинний зв'язок між протиправною дією заподіювача та наслідками. У цій справі

Суд апеляційної інстанції не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким відмовив у задоволенні позову та задовольнив зустрічний позов. Суд встановив, що того ж дня позивач видав відповідачу власну розписку, де зобов'язався передати автомобіль у власність після виплати тих самих 170 000,00 грн. Суд дійшов висновку, що наміру укласти договір позики сторони не мали, а лише обрали такий спосіб розрахунку за автомобіль.

ВС у складі ОП КЦС не погодився з висновками апеляційного суду, постанову апеляційного суду скасував, рішення суду першої інстанції залишив у силі та зазначив, що сторони з учиненням удаваного правочину навмисно виражають не ту внутрішню волю, що насправді має місце. За удаваним правочином права та обов'язки сторін виникають, але не ті, що впливають зі змісту правочину. Як правило, вчинення таких правочинів викликано певними обмеженнями, ускладненою процедурою чи мораторієм, встановленими законодавством для певних правочинів, або фінансовою невідповідністю, зайвими витратами, які очікують осіб, що хочуть досягти своєї мети, але цьому заважають ті чи інші перешкоди.

Специфікою удаваного правочину якраз є те, що він приховує інший правочин. Удаваний правочин якраз і вчиняється для того, щоб «обійти» певне обмеження, заборону чи мораторій та приховати той правочин, який сторони насправді вчинили. Якщо учасники цивільного обороту використовують правомірний цивільно-правовий інструментарій (зокрема, договір купівлі-продажу, новацію) не «обходять» певне обмеження, заборону чи мораторій та не приховують жоден правочин, то підстави для застосування конструкції удаваності правочину відсутні.

У цій справі встановлено, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 не приховували справжнього змісту своїх договірних правовідносин, не вчиняли правочин із метою приховання іншого правочину, який вони насправді вчинили, й навмисно не виражали не ту внутрішню волю, яка насправді мала місце.

За таких обставин підстав для застосування до спірних правовідносин норм ст. 235 ЦК України немає.

ВС у складі ОП КЦС звернув увагу, що оскільки домовленість щодо автомобіля була письмово зафіксована в окремій розписці, вона не може без додаткового обґрунтування одночасно розглядатися і як відкрите волевиявлення сторін, і як прихований правочин у розумінні ст. 235 ЦК України. У такій ситуації правове значення має не сам факт існування двох взаємопов'язаних

розписок, а з'ясування їхньої функції у структурі спірних правовідносин та встановлення дійсної правової природи взаємних зобов'язань сторін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 523/13382/21 (провадження № 61-1227сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137850761>.

3.4. У разі односторонньої відмови довірителя від договору доручення за ч. 2 ст. 1008 ЦК України кошти, отримані повіреним за цим договором, підлягають поверненню довірителю, якщо доручення не виконано. Після припинення договору доручення відпадає правова підстава для утримання повіреним таких коштів, що є підставою для застосування ст. 1212 ЦК України

24 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2 про стягнення безпідставно збережених коштів.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у серпні 2018 року він (довіритель) уклав із відповідачем (повіреним) договір доручення, за яким останній мав здійснювати всебічний контроль за виконанням умов будівництва об'єкта нерухомості. Позивач сплатив відповідачу винагороду в розмірі 745 630,00 дол. США. Проте відповідач не перевіряв належним чином якість робіт, будівництво не було завершено у встановлений строк, а майно не було передано в експлуатацію. У грудні 2022 року позивач направив відповідачу повідомлення про відмову від договору доручення та зажадав повернення сплачених коштів.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, позов задовольнив. Судові рішення мотивовано тим, що оскільки відповідач не виконав умов договору, а позивач скористався своїм правом на односторонню відмову від доручення, отримана сума підлягає поверненню разом із передбаченим договором штрафом.

ВС погодився з висновками судів попередніх інстанцій з огляду на таке.

Відповідно до частини другої ст. 1008 ЦК України довіритель має право відмовитися від договору доручення у будь-який час. Це право є безумовним і не може бути обмежене домовленістю сторін. У разі припинення договору доручення до його повного виконання довіритель зобов'язаний виплатити повіреному плату лише пропорційно виконаній ним роботі (ст. 1009 ЦК України).

ВС наголосив, що повірений зобов'язаний надати звіт про виконання доручення (стаття 1006 ЦК України). Оскільки відповідач не надав жодних відомостей про фактичні дії на виконання договору та не надав звіту ні позивачу, ні суду, підстав для утримання коштів немає.

Застосовуючи ст. 1212 ЦК України, ВС зауважив, що чинний договір є достатньою правовою підставою для отримання майна, проте якщо така

підстава згодом відпала (зокрема через розірвання договору), майно вважається збереженим без достатньої підстави та підлягає поверненню.

ВС підкреслив, що цивільні справи мають вирішуватися з урахуванням балансу вірогідностей. Оскільки відповідач не спростував фактів невиконання доручення, суди дійшли правильних висновків про необхідність стягнення безпідставно збережених коштів.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 червня 2026 року у справі № 953/7681/22 (провадження № 61-5952св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137725159>.

3.5. Видача замовнику квитанції до прибуткового касового ордера на підтвердження внесення готівки за договором інвестування в будівництво створює презумпцію прийняття коштів виконавцем. Недоліки оформлення прибуткового касового ордера або перевищення ліміту готівкових розрахунків не спростовують факту внесення коштів і свідчать лише про можливе порушення касової дисципліни

24 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ОК «ЖБК «Спілка забудівників 28» про визнання майнових прав.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що у 2022 році уклав із кооперативом договір про цільовий внесок у будівництво квартири. Він повністю сплатив вартість об'єкта, що підтверджувалося квитанцією до прибуткового касового ордера від 24.05.2022. Оскільки відповідач не здав будинок в експлуатацію у визначений термін (IV квартал 2023 року) і не передав квартиру, позивач просив визнати за ним майнові права на об'єкт інвестування.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, мотивуючи своє рішення тим, що позивач не довів факт оплати внеску, оскільки операція не була відображена в бухгалтерському обліку кооперативу, а квитанція містила дефекти (відсутність підпису касира, неповні дані бухгалтера) та свідчила про перевищення ліміту готівкових розрахунків.

Верховний Суд не погодився з такими висновками судів попередніх інстанцій, рішення судів скасував, справу направив на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Майнове право, яке є предметом договору, – це обумовлене право на набуття в майбутньому права власності на нерухоме майно (право під відкладальною умовою), яке виникає тоді, коли виконані певні, але не всі правові передумови, необхідні й достатні для набуття речового права.

Інвестор після виконання умов інвестування набуває майнові права (тотожні праву власності) на цей об'єкт і після завершення будівництва об'єкта нерухомості набуває права власності на об'єкт інвестування як первісний власник шляхом проведення державної реєстрації речових прав на зазначений об'єкт за собою.

Підтвердженням господарської операції є її фактичне здійснення та реальний рух активів, а не лише відображення в обліку. Видача квитанції до прибуткового касового ордера з печаткою кооперативу та підписом керівника створює презумпцію оплати. Відсутність підпису касира за наявності підпису головного бухгалтера не робить документ неналежним, оскільки це допускається Положенням НБУ № 148.

ВС наголосив, що обов'язок дотримуватися касової дисципліни покладено на суб'єкта господарювання. Порушення цих правил посадовими особами кооперативу може бути підставою для їхньої відповідальності, проте не спростовує факт прийняття коштів від інвестора. Суди попередніх інстанцій застосували надмірно формальний підхід, не перевірявши реальність будівництва та факт отримання квартир іншими членами кооперативу.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 червня 2026 року у справі № 344/13846/24 (провадження № 61-3633св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137759019>.

4. Спори, що виникають із трудових правовідносин

4.1. Звільнення працівника за п. 9 ч. 1 ст. 36 КЗпП України є правомірним лише за умови зазначення в наказі конкретної норми іншого закону, яка встановлює самостійну підставу припинення трудового договору. Норма закону, що визначає лише компетенцію органу юридичної особи щодо призначення та звільнення працівника, не є самостійною підставою для звільнення

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до АТ «Укрпошта», Наглядової ради АТ «Укрпошта» про визнання протиправними та скасування наказів, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що вона працювала на посаді директора департаменту внутрішнього аудиту АТ «Укрпошта». У березні 2023 року її було звільнено на підставі п. 9 ст. 36 КЗпП України та статей 71, 79 Закону України «Про акціонерні товариства». Позивач вважала звільнення незаконним, оскільки її посада не належить до переліку посадових осіб товариства, а наказ не містив законних підстав для припинення трудових відносин.

Справу суди розглядали неодноразово.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, оскільки припинення повноважень позивача як посадової особи за наслідками незадовільної роботи є самостійною підставою для звільнення посадових осіб АТ «Укрпошти» без зазначення причин, що обумовлено специфічним статусом та гарантується нормами цивільного права для припинення або запобігання негативному впливу на управлінську діяльність товариства. Позивач не оскаржувала рішення наглядової ради АТ «Укрпошта».

ВС не погодився з висновками судів, скасував судові рішення в частині вирішення вимог про скасування наказів та поновлення на роботі, ухвалив у цій частині нове рішення, яким визнав протиправними та скасував накази про звільнення позивача, про внесення змін до наказу та поновив позивача на посаді. Постанову апеляційного суду в частині залишення без змін рішення районного суду про відмову в задоволенні вимоги про стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу скасував, справу в цій частині направив на новий розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

ВС зазначив, що при розгляді справ про поновлення на роботі необхідно перевіряти відповідність законові саме тих підстав, які вказані в наказі. Роботодавець визначив як підставу звільнення п. 9 ч. 1 ст. 36 КЗпП України, що є бланкетною нормою. У такому разі в наказі має бути зазначена конкретна норма закону, яка встановлює підставу для припинення договору.

Водночас статті 71 та 79 Закону України «Про акціонерні товариства», на які посилалося товариство, лише визначають компетенцію наглядової ради (право призначати та звільняти), але не встановлюють конкретних матеріально-правових підстав (причин) для звільнення. Оскільки роботодавець не застосував п. 5 ч. 1 ст. 41 КЗпП України (припинення повноважень посадових осіб), а інших спеціальних підстав у законодавстві для цієї ситуації не передбачено, звільнення не відповідає вимогам трудового законодавства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 761/33276/23 (провадження № 61-13136св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137226396>.

4.2. Тренер-викладач дитячо-юнацької спортивної школи є педагогічним працівником, на якого поширюються гарантії ч. 2 ст. 57 ЗУ «Про освіту». За педагогічним працівником, призваним на військову службу за призовом під час мобілізації, зберігається попередній середній заробіток за період до 24 грудня 2023 року

10 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1

до Обласної дитячо-юнацької спортивної школи з хокею на траві Житомирської обласної ради, назву якої змінено на Житомирська обласна дитячо-юнацька школа з ігрових видів спорту Житомирської обласної ради, Управління національно-патріотичного виховання, молоді та спорту Житомирської обласної державної адміністрації про визнання незаконним та скасування наказу, зобов'язання вчинити дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначав, що він працював на посаді тренера-викладача з хокею на траві. У лютому 2022 року він був призваний на військову службу під час мобілізації. До 19.07.2022 йому виплачували середній заробіток, проте наказом роботодавця ці виплати було припинено з посиланням на зміни до ст. 119 КЗпП України. Позивач вважав ці дії незаконними, оскільки як педагогічний працівник він має право на збереження заробітку згідно зі спеціальним законодавством.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив. Судові рішення мотивовано тим, що позивач не є педагогічним працівником, який 26.02.2022 був призваний на військову службу за призовом під час мобілізації, на якій перебував до 20.01.2025, тому правових підстав для збереження за ним середнього заробітку немає.

ВС не погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, рішення судів скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив з огляду на таке.

Згідно із Законом України «Про позашкільну освіту» та Положенням про дитячо-юнацьку спортивну школу, затвердженим постановою КМУ від 05.11.2008 № 993, учасниками навчально-тренувальної та спортивної роботи в спортивній школі, зокрема, є тренери-викладачі. Крім того, стаж роботи на цій посаді зараховується до стажу педагогічної роботи.

Частина друга ст. 57 Закону України «Про освіту» є спеціальною нормою щодо положень ст. 119 КЗпП України. Відповідно до принципу пріоритету спеціальної норми над загальною (*lex specialis derogat generali*) за педагогами зберігається попередній середній заробіток на час мобілізації, попри зміни у трудовому кодексі. Така гарантія діяла до 24.12.2023 (дата набрання чинності змінами, що скасували ці виплати і в спеціальному законі).

ВС констатував, що позивач належить до категорії педагогічних працівників, оскільки є тренером-викладачем позашкільного закладу освіти, на якого законами, нормативно-правовими актами та трудовим контрактом покладено виконання виховних та педагогічних функцій. У зв'язку з чим на нього поширюються гарантії, передбачені ч. 2 ст. 57 ЗУ «Про освіту», які відповідач порушив, а тому наказ Обласної дитячо-юнацької спортивної школи Житомирської обласної ради від 19.07.2022, яким позивачу з 19.07.2022 припинено виплату середнього заробітку на період проходження військової

служби, є незаконним та підлягає скасуванню, а позивачу підлягає нарахування та виплата заробітної плати за період з 19.07.2022 до 23.12.2023.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 274/1838/25 (провадження № 61-4376св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137606230>.

5. Спори, що виникають із сімейних правовідносин

5.1. За заперечення одного з батьків зміна прізвища дитини допускається лише за умови встановлення, що вона відповідає найкращим інтересам дитини, з урахуванням виконання кожним із батьків батьківських обов'язків та інших істотних обставин. Збереження окремо проживаючим батьком близьких стосунків з дитиною та участі в її вихованні виключає зміну прізвища, якщо така зміна сприяє відчуженню між батьком і дитиною

17 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_2 до ВК Борщагівської сільської ради Бучанського району Київської області, Боярського відділу державної реєстрації актів цивільного стану у Фастівському районі Київської області Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ), ОСОБА_1, третя особа – Служба у справах дітей Борщагівської сільської ради Бучанського району Київської області, про визнання незаконним та скасування рішення, зобов'язання вчинити певні дії.

На обґрунтування заявлених вимог позивач (батько) посилався на те, що він перебував у шлюбі з відповідачкою, в якому в них народився син ОСОБА_3. Після розірвання шлюбу дитина проживає з матір'ю в Польщі. Виконавчий комітет сільської ради прийняв рішення про надання дозволу на зміну прізвища дитини з прізвища батька на прізвище матері без його згоди. Позивач вважав це рішення незаконним, оскільки воно було прийняте всупереч його думці та без належного обґрунтування того, як така зміна відповідає інтересам дитини.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що заперечення батька самі по собі не свідчать про незаконність рішення органу опіки та піклування.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, мотивуючи своє рішення тим, що оскаржуване рішення було прийнято виключно на підставі суб'єктивних тверджень матері про те, що прізвище батька нібито викликає небажані асоціації в Польщі та може стати причиною булінгу. Водночас орган опіки не дослідив характер стосунків батька з дитиною, факт виконання

ним батьківських обов'язків та не навів жодних доказів того, що зміна прізвища сприятиме забезпеченню найкращих інтересів дитини.

Верховний Суд погодився з висновками апеляційного суду, залишив касаційну скаргу матері без задоволення з огляду на таке.

Відповідно до ст. 148 СК України інтереси дитини є пріоритетними і визначальними при вирішенні спору щодо зміни її прізвища. Якщо батько, який проживає окремо, зберігає з дитиною близькі стосунки та бере участь у її вихованні, недоцільно сприяти відчуженню між ними шляхом зміни прізвища.

Верховний Суд наголосив, що рішення суб'єкта владних повноважень має відповідати критерію обґрунтованості. Це передбачає наявність правової оцінки фактичних обставин справи та логічність викладення мотивів. У цій справі відповідачі не надали жодних доказів того, що батько свідомо не піклується про дитину, або що зміна прізвища на прізвище матері є необхідною для благополуччя дитини. Доказування не може ґрунтуватися на припущеннях про можливий булінг чи фонетичні асоціації.

Суд також зауважив, що скасування рішення органу опіки є законною підставою для повернення запису про прізвище дитини в актовому реєстрі до первісного стану.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2026 року у справі № 369/10819/25 (провадження № 61-6663св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137606279>.

6. Справи окремого провадження

6.1. Сам по собі факт проходження військової служби не є автоматичною та безумовною перешкодою для призначення військовослужбовця опікуном недієздатної особи. Можливість реалізації права військовослужбовця бути призначеним опікуном, що в подальшому є / може бути підставою для звільнення з військової служби за сімейними обставинами, безпосередньо залежить від наявності або відсутності інших осіб, які здійснюють або реально можуть здійснювати таку опіку, тощо

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за заявою ОСОБА_1, заінтересовані особи: Орган опіки та піклування виконавчого комітету Ясінської селищної ради Рахівського району Закарпатської області, Міністерство оборони України, про визнання особи недієздатною, призначення опікуна.

Заявник звернувся до суду з вимогою про визнання його рідного дядька недієздатним та призначити його опікуном. Заявник стверджував, що він тривалий час проживав разом із дядьком, здійснював за ним догляд,

забезпечував продуктами та ліками, а інших родичів, які могли б виконувати ці обов'язки, немає. На момент розгляду справи заявник проходив військову службу за призовом під час мобілізації.

Суд першої інстанції, з висновком якого погодився і апеляційний суд, визнав особу недієздатною, проте відмовив у призначенні заявника опікуном, зазначивши, що перебування на військовій службі робить фактичне виконання обов'язків опікуна неможливим. Крім того, суди встановили, що у недієздатної особи є інші близькі родичі, які хоч і не на постійній основі, проте могли б надавати допомогу особі, яку визнано недієздатною. Тимчасово покладено обов'язки опікуна над недієздатним на Орган опіки та піклування.

ВС у складі ОП КЦС залишив касаційну скаргу заявника без задоволення, а оскаржувані судові рішення про відмову в призначенні його опікуном – без змін, зробивши такі правові висновки.

Норми права, які регулюють інститут опіки, свідчать, що визнання фізичної особи недієздатною є винятковим заходом правового характеру, який застосовується з метою захисту самої особи. Інститут опіки покликаний забезпечити повну реалізацію та охорону прав недієздатної фізичної особи шляхом покладення на опікуна обов'язків діяти в інтересах підопічного, забезпечуючи йому належні умови життя, догляд і правове представництво.

Сам факт перебування на військовій службі за мобілізацією не є законодавчою перешкодою для призначення опікуном. Більше того, законодавство передбачає механізм реалізації права на опіку при вирішенні питання про призначення опікуном мобілізованого військовослужбовця не шляхом обмеження чи заборони призначення такого військовослужбовця опікуном, а навпаки шляхом визначення такої підстави для звільнення із військової служби, у тому числі за мобілізацією. Відповідно, законодавство про військову службу, мобілізацію і мобілізаційну підготовку не тільки не забороняє призначати військовослужбовця опікуном, а встановлює наслідки такого призначення – звільнення особи з військової служби, у тому числі і за мобілізацією.

А тому ВС у складі ОП КЦС дійшов висновку, що сам по собі факт проходження військової служби не може розглядатися як безумовна перешкода для призначення особи опікуном, оскільки інше тлумачення призводило б до дискримінації та порушення принципу рівності прав громадян.

У таких справах, з урахуванням якнайкращих інтересів особи, над якою встановлюється опіка, потрібно з'ясовувати наявність інших осіб, які можуть бути опікунами недієздатного, здійснювати оцінку їх здатності виконання функцій саме опікуна недієздатної особи, а не відвідувача за необхідністю; досліджувати дійсність намірів військовослужбовця як єдиного кандидата на призначення опікуном недієздатної особи щодо забезпечення її особистих

немайнових і майнових прав та інтересів та урахувати визначені Правилами опіки та піклування критерії, яким має відповідати особа як опікун.

ВС неодноразово формулював висновки щодо застосування положень ст. 26 ЗУ «Про військовий обов'язок і військову службу».

Суд касаційної інстанції наголосив, що закон не вимагає попереднього звільнення зі служби для призначення опікуном. Навпаки, саме таке призначення є передумовою для можливого звільнення.

Водночас ВС у складі ОП КЦС підкреслив, що під час розгляду таких справ суди повинні ретельно з'ясовувати наявність інших осіб, які можуть бути опікунами, та оцінювати їхню здатність виконувати ці функції.

У цій справі суди встановили, що у хворого є інші близькі особи, а тому відмова у призначенні опікуном саме мобілізованого племінника бул обґрунтованою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 305/1557/24 (провадження № 61-9539сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137885288>.

7. Застосування норм процесуального права

7.1. Спір про відшкодування шкоди, завданої державі військовослужбовцем у зв'язку з втратою військового майна під час проходження військової служби, є спором з приводу проходження публічної служби. Такий спір підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, у тому числі якщо позов про стягнення шкоди подано після звільнення особи з військової служби

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу Військової частини у справі за позовом Військової частини до ОСОБА_1 про відшкодування шкоди, завданої державі внаслідок втрати відповідачем військового майна.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилався на те, що відповідач, перебуваючи на посаді, що відноситься до публічної служби, як матеріально відповідальна особа, завдав шкоди державі в особі військової частини шляхом втрати майна в період здійснення ним повноважень, пов'язаних з виконанням завдань і функцій військовослужбовця.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, закрив провадження у справі, оскільки спір між сторонами виник з приводу відшкодування збитків, завданих відповідачем державі під час проходження військової служби, та підлягає розгляду за правилами адміністративного судочинства.

Верховний Суд погодився з рішеннями судів попередніх інстанцій зазначив, що спір між сторонами виник з приводу проходження відповідачем військової служби, під час якої у результаті неналежного виконання своїх службових обов'язків він втратив військове майно, чим завдав державі збитків.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військова служба є державною службою особливого характеру. Законодавство визначає військову службу як публічну службу.

Відповідач, перебуваючи на посаді, що відноситься до публічної служби, як матеріально відповідальна особа, завдав шкоди державі в період здійснення ним повноважень, безпосередньо пов'язаних із виконанням завдань і функцій військовослужбовця.

ВС наголосив, що правовідносини, які виникли між сторонами, є адміністративно-правовими. Судовий контроль у таких спорах має здійснюватися адміністративними судами, оскільки позов стосується відповідальності за шкоду, заподіяну під час виконання обов'язків публічної служби.

ВС підтвердив сталість своєї практики, посилаючись на висновки Великої Палати Верховного Суду (постанови у справах № 11-892апп18, № 14-481цс18 та № 636/93/14-ц), згідно з якими такі майнові спори належать до адміністративної юрисдикції. Доводи скаржника про виключно цивільно-правовий характер відповідальності відхилено як безпідставні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 291/41/22 (провадження № 61-9385св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137226436>.

7.2. Забезпечення позову шляхом накладення арешту на майно допускається лише в межах предмета та обсягу заявлених позовних вимог. Накладення арешту на об'єднану земельну ділянку, площа якої значно перевищує площу ділянок, що є предметом спору про витребування, без належного обґрунтування та з'ясування повного обсягу вимог, є передчасним

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом заступника керівника Миргородської окружної прокуратури Полтавської області в інтересах держави в особі Сенчанської сільської ради Миргородського району Полтавської області до ОСОБА_1, третя особа – ТОВ «Агротех-Гарантія», про скасування у Державному земельному кадастрі державної реєстрації об'єднаної земельної ділянки, витребування земельних ділянок з незаконного володіння.

Прокурор звернувся з позовом про скасування в Державному земельному кадастрі запису про реєстрацію об'єднаної земельної ділянки, площею

26,0001 га, та витребування з володіння ОСОБА_1 земельних ділянок загальною площею 12 га, які існували до об'єднання.

Разом із позовом було подано заяву про його забезпечення.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, заяву задовольнив, наклав арешт на всю об'єднану ділянку (26,0001 га) та заборонив відповідачу та органам реєстрації вчиняти будь-які дії щодо неї, мотивуючи свої рішення тим, що такі заходи є співмірними та необхідними для запобігання подальшому відчуженню майна.

ВС з висновками судів попередніх інстанцій не погодився, скасував їх рішення та передав справу на новий розгляд до суду першої інстанції. Зазначив, що поза увагою та оцінкою судів залишилися обставини про те, що предметом заявлених вимог є ділянка, площею 12 га, водночас забезпечено позов, зокрема, накладенням арешту на земельну ділянку, площею 26,0001 га.

Також судовими рішеннями в справі № 538/130/21 уже витребувано з незаконного володіння ОСОБА_1 земельні ділянки, загальною площею 12 га, що входять до складу об'єднаної земельної ділянки з кадастровим номером 5322681900:00:004:1450, площею 26,0001 га.

Отже, накладення арешту на земельну ділянку, площею 26,0001 га фактично унеможливляє виконання рішення суду в справі № 538/130/21.

ВС виснував, що, розглядаючи заяву про забезпечення позову, суд має з'ясувати обсяг позовних вимог, чого в цій справі суди не зробили, адже виділені матеріали взагалі не містять позовної заяви, а оскаржувані судові рішення зміст заявлених позовних вимог коректно не відображають (наведено лише назву позовних вимог без викладу конкретних підстав і предмета позову).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 538/1109/25 (провадження № 61-13371св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137262903>.

7.3. Прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді лише субсидіарно, якщо уповноважений суб'єкт владних повноважень не здійснює або неналежно здійснює їх захист чи якщо такий орган відсутній. Незвернення прокурора до такого органу до подання позову та необґрунтування підстав представництва за ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру» є підставою для залишення позову без розгляду

10 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом заступника прокурора Одеської області в інтересах держави в особі Міністерства юстиції України, ДАБІ до ОСОБА_1, державного реєстратора Одеської філії КП «Реєстрація нерухомості» про скасування рішення державного реєстратора та запису про право власності на об'єкт нерухомого майна.

На обґрунтування позовних вимог прокурор посилався на те, що державний реєстратор безпідставно зареєстрував за ОСОБА_1 право власності на об'єкти нерухомості, які за своєю природою є тимчасовими спорудами та не підлягають державній реєстрації як нерухоме майно. Прокурор стверджував, що ці дії порушують встановлений законодавством порядок.

Суд першої інстанції у задоволенні позову відмовив, вважаючи реєстрацію законною.

Апеляційний суд не погодився з висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким позов задовольнив, дійшов висновку, що реєстрація права власності на тимчасові споруди відбулася за відсутності належних правовстановлюючих документів.

Верховний Суд не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, рішення судів скасував, а позов прокурора залишив без розгляду, з огляду на таке.

Згідно зі ст. 131-1 Конституції України та ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво інтересів держави в суді лише у виключних випадках. Підставою для такого представництва є бездіяльність компетентного органу — коли орган, знаючи про порушення, протягом розумного строку самостійно не звертається до суду за захистом.

Прокурор повинен дотриматися чіткого порядку: спочатку повідомити відповідний орган про виявлені порушення, а вже у разі невчинення цим органом дій — представляти інтереси держави в суді, навівши відповідне обґрунтування.

Суд установив, що прокурор, зазначаючи Міністерство юстиції та ДАБІ як органи, в інтересах яких подається позов, взагалі не звертався до них попередньо та не повідомляв про виявлені ним порушення перед поданням позовної заяви до суду.

Отже, прокурор не перевіряв, чи здійснюють ці органи захист інтересів держави у спірних правовідносинах, і не надав їм можливості відреагувати на порушення самостійно. Оскільки прокурор не обґрунтував підстави для представництва згідно із законом, позовну заяву відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 257 ЦПК України має бути залишено без розгляду.

ВС констатував, що, розглянувши справу по суті позовних вимог, суди не врахували наведених норм права, не перевірили дотримання прокурором визначеного ст. 23 ЗУ «Про прокуратуру» порядку щодо обґрунтування підстав для здійснення представництва держави у суді та не врахували, що прокурор взагалі не звертався до органів державної влади, в інтересах держави в особі яких подав позов.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 509/4257/18 (провадження № 61-9518св25) можна ознайомитися за посиланням — <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137413889>.

7.4. Спори стосовно оскарження фізичними особами рішень, дій чи бездіяльності органів Пенсійного фонду України (як правонаступника Фонду соціального страхування) щодо обчислення, призначення, перерахунку та здійснення страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням підлягають розгляду за правилами адміністративного, а не цивільного судочинства. Такі органи діють як суб'єкти владних повноважень, що виконують управлінські функції у сфері соціального захисту

19 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ГУ ПФУ в Дніпропетровській області про стягнення заборгованості зі сплати одноразової страхової виплати та щомісячних страхових виплат в зв'язку зі смертю чоловіка.

На обґрунтування заявлених вимог позивач посилялася на те, що її чоловік протягом майже 20 років працював у шкідливих умовах праці, внаслідок чого йому було встановлено діагноз «професійний рак». Чоловік помер до того, як встиг пройти огляд МСЕК для визначення ступеня втрати працездатності. Позивач вважала, що Пенсійний фонд як правонаступник Фонду соціального страхування безпідставно відмовив їй у призначенні одноразової та щомісячних страхових виплат у зв'язку зі смертю годувальника від профзахворювання, тому просила стягнути ці кошти в судовому порядку.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні позову, оскільки ОСОБА_1 не є особою, яка має право на отримання спірних щомісячних страхових виплат після смерті чоловіка в разі втрати годувальника, не є спадкоємцем померлого чоловіка щодо отримання страхових виплат після його смерті, бо її померлий чоловік не є спадкодавцем у цьому випадку, оскільки не був одержувачем спірних страхових платежів

ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував їхні рішення та закриття провадження у справі, зазначив, що суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства (п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України).

Згідно зі статтями 4 та 5 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» Пенсійний фонд України є уповноваженим органом управління, який здійснює владні управлінські функції у сфері соціального захисту.

ВС наголосив, що при визначенні юрисдикції необхідно виходити із суті права, за захистом якого звернулася особа. У цій справі позивач фактично оскаржує непризначення їй страхових виплат як особі, що має на це право після смерті чоловіка-годувальника. Це не є приватноправовим спором про спадкування вже нарахованих сум, а є спором про право на призначення соціальної допомоги.

Оскільки вимоги позивач пов'язані з доведенням наявності підстав для виплати соціальних коштів суб'єктом владних повноважень, такий спір є публічно-правовим. Отже, справа має розглядатися за правилами адміністративного судочинства.

Закриваючи провадження через порушення правил предметної юрисдикції, касаційний суд роз'яснив позивачу її право протягом десяти днів звернутися із заявою про направлення справи до суду адміністративної юрисдикції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 19 червня 2026 року у справі № 176/2469/22 (провадження № 61-3707св25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137758979>.

7.5. Учасники бойових дій звільняються від сплати судового збору у справах, пов'язаних із захистом їхніх соціальних прав, незалежно від процесуального статусу у справі. Пільга зі сплати судового збору, передбачена для учасників бойових дій, поширюється на таких осіб незалежно від того, чи є вони позивачами, чи відповідачами у справі. Покладення обов'язку зі сплати судового збору на учасника бойових дій лише з підстави його процесуального статусу відповідача є неправильним застосуванням п. 13 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір»

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ТОВ «Новобудова» до ОСОБА_1 про стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги.

У справі, що переглядалась, товариство, що здійснює управління та обслуговування багатоквартирного будинку, звернулося до суду з позовом до споживача житлово-комунальних послуг про стягнення заборгованості за надані послуги, інфляційних втрат та трьох процентів річних.

Суд першої інстанції позов задовольнив.

Відповідач, який має статус учасника бойових дій, подав апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції. У скарзі він просив звільнити його від сплати судового збору, посилаючись на пільги, гарантовані йому законом.

Апеляційний суд відмовив у задоволенні клопотання відповідача про звільнення його від сплати судового збору та повернув скаргу після того, як заявник не усунув недоліки апеляційної скарги щодо сплати судового збору. Суд мотивував це тим, що справа про стягнення заборгованості за житлово-комунальні послуги не стосується захисту прав учасника бойових дій, а сам заявник є відповідачем, а не позивачем, і самостійно за захистом своїх прав до суду не звертався.

ВС у складі ОП КЦС скасував ухвалу апеляційного суду та направив справу на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, зробивши такі правові висновки.

За змістом п. 13 ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про судовий збір» від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються учасники бойових дій, постраждалі учасники Революції Гідності, Герої України - у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав.

Законодавець, формулюючи у п. 13 ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про судовий збір» правову норму – правило поведінки для суду, використав розмежування статусу учасників справи, не вказавши в ній слово «позивач», як в інших нормах цього Закону. Саме таким чином визначається прийом законодавчої техніки з метою з'ясування дійсного змісту сформульованої правової норми.

За загальним правилом, якщо правова норма надає якесь право або гарантію особам приватного права, то зміст такої норми повинен тлумачитись або буквально або розширено, проте не може тлумачитись звужено. Правозастосовний орган не може шляхом звуженого тлумачення зменшувати обсяг наданих законодавцем прав або гарантій.

У ст. 22 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачено, що особи, на яких поширюється дія цього нормативного акта, отримують безоплатну правову допомогу щодо питань, пов'язаних з їх соціальним захистом, а також звільняються від судових витрат, пов'язаних з розглядом таких питань.

ВС у складі ОП КЦС зазначив, що системне тлумачення п. 13 ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про судовий збір» у поєднанні зі ст. 22 ЗУ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» свідчить про те, що законодавець не пов'язує сплату / звільнення від сплати судового збору учасників бойових дій у разі захисту ними питань, пов'язаних з їх соціальним захистом, від того мають вони статус позивача чи відповідача у справі.

З урахуванням наведеного ВС у складі ОП КЦС виснував, що апеляційний суд, визнаючи апеляційну скаргу відповідача неподаною з підстави несплати ним судового збору на рішення суду, яким з нього, як з учасника бойових дій, стягнуто заборгованість з оплати житлово-комунальних послуг, оскільки він є відповідачем, а не позивачем у справі, допустив звужене тлумачення п. 13 ч. 1 ст. 5 Закону України «Про судовий збір», що є неправильним.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 752/3051/25 (провадження № 61-12120сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137690556>.

7.6. Судовий контроль за виконанням рішень щодо боржника-банкрута здійснюється в межах справи про банкрутство. Після відкриття провадження у справі про банкрутство боржника всі майнові спори та вимоги, вирішення

яких може вплинути на розмір або склад ліквідаційної маси, підлягають розгляду господарським судом у межах справи про банкрутство, у тому числі скарги, подані в порядку судового контролю за виконанням судових рішень щодо такого боржника

22 червня 2026 року Верховний Суд у складі Об'єднаної палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ФГ «Золотий жайвір» у справі за скаргою ФГ «Золотий жайвір» на дії та бездіяльність державного виконавця Волочиського ВДВС у Хмельницькому районі Хмельницької області Центрального міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Київ).

У справі, що переглядалась, фермерське господарство (боржник) оскаржило бездіяльність і дії державного виконавця, який після відкриття щодо боржника справи про банкрутство не зупинив виконавче провадження, а наклав арешт на кошти та здійснив їх стягнення.

Суди відмовили у задоволенні скарги, посилаючись на те, що права заявника не було порушено, а дії виконавця відповідали вимогам закону.

Перед об'єднаною палатою поставлено правове питання юрисдикційності: який суд розглядає скарги на дії та бездіяльність державного виконавця, подані в межах виконавчого провадження щодо боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, які можуть вплинути на його майнові активи.

ВС у складі ОП КЦС скасував рішення судів попередніх інстанцій та передав справу за підсудністю до відповідного господарського суду, зробивши такі правові висновки.

За загальним правилом судовий контроль за виконанням судових рішень у цивільних справах здійснює суд, який розглянув справу як суд першої інстанції.

Водночас процесуальний закон встановлює імперативне правило виключної юрисдикційності справ про банкрутство та спорів з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

За положеннями ч. 2 ст. 7 КУзПБ усі майнові спори та вимоги до боржника, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, розглядаються господарським судом у межах такої справи.

Установлена ст. 7 КУзПБ концентрація майнових спорів за участю боржника виключно в межах справи про банкрутство дозволяє здійснювати ефективний судовий контроль щодо збереження майнових активів боржника у його розпорядженні, з метою відновлення платоспроможності такого боржника або належного формування ліквідаційної маси банкрута.

Таким чином, з дня введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства, тобто з 21.10.2019, розгляд усіх майнових спорів, стороною

в яких є боржник, має відбуватися господарським судом у межах справи про банкрутство, яку такий суд розглядає.

ВС у складі ОП КЦС роз'яснив, що під час вирішення питання про необхідність розгляду спору, стороною якого є особа, щодо якої відкрито провадження у справі про банкрутство, суди мають виходити не лише з того, чи підлягають заявлені вимоги вартісній оцінці, а й оцінювати зміст заявлених вимог та порушене право чи інтерес, на захист якого подано відповідну заяву або позов.

Оскільки наслідком задоволення вимог скарги в межах судового контролю за виконанням судового рішення щодо боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, може бути зміна розміру або складу ліквідаційної маси, така скарга підлягає розгляду господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство боржника.

Отже, якщо виконання судового рішення та здійснення судового контролю за його виконанням можуть вплинути на обсяг ліквідаційної маси боржника, відповідні питання мають вирішуватися господарським судом у межах справи про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 22 червня 2026 року у справі № 604/774/24 (4-с/604/4/25) (провадження № 61-13251сво25) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137649353>.

7.7. Спори щодо приватизації державного або комунального майна, зокрема ті, що стосуються визначення обсягу прав на земельну ділянку під приватизованим об'єктом, підлягають розгляду в порядку господарського судочинства. Участь фізичної особи у процедурі приватизації майна не змінює правової природи такого спору та не є підставою для його вирішення в порядку цивільного судочинства

24 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за позовом ОСОБА_1 до ДУ «Божківська виправна колонія (№ 16)», треті особи: ГУ Держгеокадстру у Полтавській області, Полтавська районна військова адміністрація, про припинення права постійного користування земельною ділянкою та визнання права користування земельною ділянкою.

На обґрунтування заявлених вимог позивач зазначала, що у березні 2023 року вона придбала у власність об'єкти нерухомого майна (казарми, вольєри тощо) в порядку малої приватизації. Ці об'єкти розташовані на земельній ділянці, що перебуває у постійному користуванні Божківської виправної колонії. Позивач уважала, що з набуттям права власності на нерухомість до неї автоматично перейшло право користування землею

(принцип єдності юридичної долі земельної ділянки та будівлі), а тому просила припинити право колонії на частину ділянки та визнати це право за собою.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, у задоволенні позову відмовив за відсутністю правових підстав для його задоволення.

ВС не погодився з висновками судів попередніх інстанцій, скасував їх рішення та закриття провадження у справі на підставі п. 1 ч. 1 ст. 255 ЦПК України з огляду на таке.

Згідно з положеннями ЗУ «Про приватизацію державного і комунального майна» та сталою практикою Великої Палати Верховного Суду справи у спорах щодо приватизації майна (крім державного житлового фонду) належать до виключної юрисдикції господарських судів.

Спори щодо приватизації виникають у зв'язку з відчуженням державного майна та виникненням відповідного обсягу прав у суб'єктів приватної власності. Оскільки цей спір стосується обсягу прав на земельну ділянку, набутих позивачкою саме в процесі приватизації нерухомості, він має розглядатися за правилами господарського судочинства.

ВС наголосив, що участь фізичної особи у процедурі приватизації не змінює господарського характеру спору. Отже, суди попередніх інстанцій помилково розглянули справу в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 червня 2026 року у справі № 545/487/25 (провадження № 61-3868св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137759042>.

8. Спори щодо розгляду скарг на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи ДВС

8.1. Арешт майна боржника є похідним заходом примусового виконання судового рішення, який не може існувати автономно і безстроково за відсутності відкритого виконавчого провадження або реальної можливості виконання рішення. Збереження арешту протягом тривалого часу (понад 10 років) після закінчення провадження та знищення його матеріалів, за умови спливу строків пред'явлення виконавчого документа до виконання, є невиправданим втручанням у право особи на мирне володіння своїм майном

03 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третньої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за скаргою ОСОБА_1 на бездіяльність державного виконавця Першого Правобережного ВДВС у Шевченківському та Центральному районах м. Дніпра Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції (м. Одеса).

Заявник просив визнати незаконною бездіяльність державних виконавців щодо незняття арештів, накладених на його майно на підставі постанов державних виконавців від 14.07.2007 та від 15.10.2012, й зобов'язати державних виконавців вчинити дії щодо зняття (скасування) арештів майна боржника, посилаючись на те, що у Державному реєстрі речових прав містяться записи про обтяження його майна, накладені у 2007 та 2012 роках на підставі виконавчих листів про стягнення боргу. Позивач зазначав, що протягом останніх десяти років жодні виконавчі дії щодо нього не вчинялися, виконавчі провадження у відділах ДВС відсутні, а стягувач не звертався за видачею дублікатів документів. На думку скаржника, збереження арешту за таких обставин втратило свою правову мету та порушує його право власності.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, відмовив у задоволенні скарги, керуючись тим, що у разі закінчення виконавчого провадження у зв'язку із направленням виконавчого документа за належністю іншому органу державної виконавчої служби арешт, накладений на майно боржника, не знімається та не скасовуються інші вжиті державним виконавцем заходи примусового виконання рішення.

ВС не погодився з висновками апеляційного суду, скасував його постанову, а справу передав на новий розгляд до суду апеляційної інстанції, з огляду на таке.

Арешт майна не є самоціллю, а лише засобом забезпечення виконання рішення. Якщо виконавче провадження відсутнє, а можливість примусового виконання виключена через сплив строків, подальше обмеження прав власника є незаконним.

Суд установив, що Дніпровський відділ ДВС є правонаступником органу, який безпосередньо накладав арешт. Отже, саме цей орган несе відповідальність за належне оформлення чи скасування обтяжень, незалежно від того, куди згодом передавалися матеріали справ.

Суди попередніх інстанцій не дали оцінки тому факту, що з моменту завершення проваджень минуло понад 10 років, матеріали знищені за закінченням строку зберігання, а стягувач не виявляв майнових претензій. У таких умовах збереження «автономного» арешту суперечить ст. 1 Першого протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

ВС підтвердив, що боржник, який не згоден із арештом, накладеним під час виконання рішення, має захищати свої права саме шляхом оскарження дій (бездіяльності) виконавця в порядку судового контролю (розділ VII ЦПК України), а не шляхом подання окремого позову про зняття арешту.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 червня 2026 року у справі № 932/5808/25 (провадження № 61-233св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137262902>.

9. Звернення рішень до виконання і контроль за їх виконанням

9.1. Рішення іноземного суду про визначення місця проживання дитини, що не підлягає примусовому виконанню, визнається в Україні за принципом взаємності або відповідно до міжнародних договорів. Юрисдикція таких спорів визначається залежно від звичайного місця проживання дитини. Відсутність двостороннього договору про правову допомогу не є підставою для відмови у визнанні рішення, а незгода одного з батьків зі змістом рішення іноземного суду не може бути підставою для його перегляду по суті під час розгляду процесуального питання про визнання такого рішення

10 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_2 у справі за клопотанням ОСОБА_1, заінтересована особа – ОСОБА_2, про визнання рішення суду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, що не підлягає примусовому виконанню, на території України.

Спір виник між батьками щодо визначення місця проживання їхньої малолітньої доньки (2017 року народження). З квітня 2022 року дитина разом із матір'ю проживає у Великій Британії, де відвідує школу та є соціально інтегрованою. У січні 2023 року батько (ОСОБА_2) особисто ініціював розгляд справи у британському суді. 10.05.2024 Сімейний суд Вулвергемптона (Сполучене Королівство) ухвалив рішення, яким визначив, що дитина має проживати з матір'ю та встановив порядок спілкування батька з дитиною через відеоповідомлення. Мати звернулася до суду з клопотанням про визнання цього рішення в Україні.

Суд першої інстанції, з висновками якого погодився апеляційний суд, визнав рішення суду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, що не підлягає примусовому виконанню, яке було винесене Сімейним Судом Вулвергемптона, від 10.05.2024 у справі про визначення місця проживання дитини – ОСОБА_3 разом з матір'ю ОСОБА_1. Оскільки між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії та Північної Ірландії не укладено договору про правову допомогу та правові відносини у цивільних і кримінальних справах, то рішення суду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії визнається в Україні за принципом взаємності, а відсутність двостороннього договору не може бути підставою для невизнання рішення. Тому для цих правовідносин слід застосовувати принцип взаємності для визнання рішення суду, за яким рішення суду певної держави повинно визнаватись та виконуватись в Україні, якщо тільки немає доказів того, що рішення українських судів не визнаються і не можуть бути виконані на території такої держави.

ВС погодився з висновками судів з огляду на таке.

Відповідно до ст. 471 ЦПК України рішення іноземного суду, що не підлягає примусовому виконанню, визнається в Україні, якщо це передбачено міжнародними договорами або за принципом взаємності.

Згідно з Конвенцією про юрисдикцію та батьківську відповідальність 1996 року заходи захисту дитини мають вживатися органами держави її звичайного місця проживання.

У цій справі встановлено, що дитина – громадянка України ОСОБА_3 з квітня 2022 року постійно проживає у Великій Британії, відвідує там школу та є соціально інтегрованою.

Отже, саме британський суд мав юрисдикцію вирішувати питання щодо її проживання та спілкування з батьками.

Перелік підстав для відмови у визнанні рішення іноземного суду (ст. 468 ЦПК України) є вичерпним. Суд встановив, що ОСОБА_2 був належним чином повідомлений про розгляд у Великій Британії та навіть намагався оскаржити рішення в апеляційному порядку там.

Під час розгляду клопотання про визнання рішення іноземного суду український суд вирішує лише процесуальне питання його чинності на території України. Суд не має права переглядати заходи, вжиті іноземним судом, по суті чи оцінювати їхню доцільність, оскільки це суперечило б принципу юридичної визначеності.

Рішення іноземного суду було ухвалено в інтересах дитини, забезпечуючи її стабільне середовище проживання в умовах війни в Україні.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 червня 2026 року у справі № 753/17854/24 (провадження № 61-3474св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137336483>.

9.2. Остаточність рішення іноземного суду сама по собі не усуває необхідності розмежування тієї частини рішення, яка підлягає примусовому виконанню (глава 1 розділу IX ЦПК України), і тієї частини, яка за своїм змістом може бути лише предметом визнання (глава 2 розділу IX ЦПК України) як юридичний факт або правовий стан. Рішення іноземного суду в частині позбавлення батьківських прав та встановлення опіки за своїм характером не потребує примусового виконання, а має визнаватися як юридичний факт у порядку, визначеному главою 2 розділу IX ЦПК України. Водночас присудження іноземним судом процесуальних витрат має майновий характер і підлягає примусовому виконанню в Україні.

17 червня 2026 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження касаційну скаргу ОСОБА_1 у справі за клопотанням ОСОБА_1,

боржник – ОСОБА_2, про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду.

На обґрунтування заявленого клопотання заявник вказував, що рішенням італійського суду ОСОБА_2 (матір) було позбавлено батьківських прав щодо їхнього сина, дитину передано під опіку батькові, а також зобов'язано матір сплатити на його користь 8 000,00 євро процесуальних витрат. Оскільки рішення добровільно не виконується, а дитина незаконно утримується матір'ю в Україні, заявник просив надати дозвіл на примусове виконання цього рішення в цілому.

Суд першої інстанції клопотання задовольнив, надав дозвіл на виконання рішення в частині позбавлення батьківських прав, передачі дитини батькові та стягнення витрат, при цьому визначив гривневий еквівалент суми витрат за курсом НБУ.

Апеляційний суд не погодився з такими висновками суду першої інстанції, рішення скасував, ухвалив нове рішення, яким у задоволенні клопотання відмовив, мотивуючи своє рішення тим, що дитина проживає в Україні понад 8 років і вже адаптувалася тут, а її повернення до Італії може загрожувати психічною шкодою (п. «б» ст. 13 Гаазької конвенції 1980 року).

ВС із висновками апеляційного суду погодився лише частково, змінив мотиви відмови та частково задовольнив вимоги заявника, зазначивши таке.

Відповідно до ЦПК України існують дві окремі процедури: надання дозволу на примусове виконання (для майнових вимог, де видається виконавчий лист) та визнання рішення іноземного суду (для немайнових справ, як-от розірвання шлюбу чи встановлення опіки, де рішення визнається як правовий стан).

Рішенням суду Італійської Республіки в частині позбавлення батьківських прав та опіки за своєю суттю є рішенням про визнання юридичного факту і не підлягає процедурі примусового виконання (глава 1 розділу IX ЦПК). Оскільки заявник просив саме про виконання, а не про визнання цієї частини, відмова у задоволенні клопотання в цій частині є правильною, але з процесуальних мотивів, а не через ризик завдання шкоди дитині.

Апеляційний суд безпідставно застосував норми про міжнародне викрадення дітей, оскільки в цій справі вирішувалося питання легітимізації остаточного рішення суду по суті батьківських прав, що регулюється Гаазькою конвенцією 1996 року.

В частині стягнення 8 000,00 євро судових витрат рішення має майновий характер і підлягає примусовому виконанню в Україні. Підстав для відмови, передбачених ст. 468 ЦПК, не встановлено.

Суд першої інстанції помилково визначив гривневий еквівалент витрат, оскільки національний суд не має права змінювати резолютивну частину іноземного судового рішення. Виконання має відбуватися в оригінальній валюті.

Таким чином, ВС поновив дію ухвали про примусове виконання рішення в частині стягнення грошових коштів, але залишив у силі відмову щодо виконання частини про батьківські права, змінивши її мотивування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 червня 2026 року у справі № 495/8640/21 (провадження № 61-3506св26) можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/137498983>.

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду (актуальна практика). Рішення, внесені до ЄДРСР, за червень 2026 року / Упоряд.: управління аналітичної та правової роботи Касаційного цивільного суду департаменту аналітичної та правової роботи / Відпов. за вип.: суддя ВС у КЦС, секретар Пленуму ВС, канд. юрид. наук, доцент Д. Д. Луспеник. Київ, 2026. – 43 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

supreme.court.gov.ua

fb.com/supremecourt.ua

t.me/supremecourtua

@supremecourt_ua

x.com/supremecourt_ua

so.supreme.court.gov.ua